

AIŠKINAMASIS RAŠTAS IR ARCHTEKTŪROS ISTORIJA

AIŠKINAMASIS RAŠTAS

Raudondvario dvaro sodyba, išlikęs unikalus ansamblis.
Stebėsenos grupė apžiūrėjo visą kompleksą, nustatyti sodybos struktūriniai tipai, įvertinti jų pasikeitimai.
Apžiūrėtas istorinis želdynas. Užpildyta lentelė - parko plano kompozicinis tipas.

ARCHTEKTŪROS ISTORIJA

Iš negausių rašytinių istorijos šaltinių nustatyta, kad pirmasis Naujojo Aukštadvario, vėliau šnekamojoje kalboje pervadinto Aukštutiniu Raudondvariu, galop Raudondvariu, dvaro ir pilies savininkas bei statytojas buvo Kauno pakamaris, tai yra kunigaikščio skiriamas apskrities pareigūnas, Vaitiekus Dzevaltauskas. Jam mirus (1581 m.), turtą perėmė jo brolis Jonas Dzevaltauskas. Raudondvario pavadinimą gyvenvietė įgijo dėl raudonų plytų pilies įvaizdžio. Pakalnėje, slėnyje prie Nevėžio, nuo seno buvo kaimelis Perevozniki, vėliau - Slomenka, dar vėliau transformavusis į Solomenka, kas lietuviškai reiškia šiaudinę arba šiaudų stogais dengtą gyvenvietę.

1831. Gaisro metu sudegė mediniai pastatai, o pilis buvo apgadinta. Statomas naujas dvaro ansamblis, jau mūrinis. 1831 – 1840 m. buvo vykdomas pilies rūmų remontas ir rekonstrukcija: pristatytas mezoninas, paaukštintas bokštas, prie pietų fasado pristatytas priestatas su bokšteliais. Papildomai 1836 – 1861 m. pastatyti: ūkvedžio namelis (1836 m.), oranžerija (1837 – 1839 m.), pietinės ofcinos II aukštas (1839 m.), šiaurinė ofcina (1840 m.), du svirnai (1846 m.), arklidė – ratinė (1855 - 1861 m.). Architektai – Jonas Margevičius (ofcinos) ir Jokūbas Voleris. Be to, 1848 – 1860 m. pertvarkytas dvaro parkas, jo projekto autorius nežinomas. Gali būti, kad tai Lauras Cezaris Anikini. Šis Napoleono Bonaparto armijos , 1812 m. karą pralaiminčios ir besitraukiančios į Vakarų, karininkas – italas Lietuvoje pateko į rusų nelaisvę ir pasiliko čia gyventi. L. C. Anikini buvo gabus, išsilavinęs statybininkas ir architektas. B. E. Tiškevičius jį pasikvietė į Raudondvarį , kur nuo 1847 m. iki mirties (1861 m.) vykdė statybų architektūrinę statybinę priežiūrą, kai kuriuos statinius ir pats suprojektavo. Jo vaidmuo tiek dvaro, tiek bažnyčios statybose galėjo būti labai svarbus. Palaidotas senosiose Raudondvario kapinėse.

Raudondvario pilis tapo ištaiginga grafų Tiškevičių rezidencija, čia buvo sukauptos didžiulės paveikslų, meno dirbinių, retų knygų kolekcijos. Veikė dvaro orkestras, teatro trupė, šiems vadovavo garsūs tuo metu Europoje menininkai.

Prasidėjus Pirmajam pasauliniam karui, Raudondvario pilies lobiai buvo sparčiai išvežti į Lenkiją ir kitur. Daugumos jų likimas nežinomas. Pilis atsidūrė pafrontės zonoje, o ją nusiaubė okupantai - kaizerinės Vokietijos kariuomenė . 1915 – 1918 m. pilyje veikė vyriausiosios vokiečių okupacinės valdžios užimtose Rytų fronto teritorijose valdybos „Ober Ost“ būstinė. Po Raudondvario bažnyčios susprogdinimo, 1915 – 1938 m., ratinėje

veikė laikini Raudondvario maldos namai.

Lietuvos nepriklausomybės paskelbimą 1918 metais Tiškevičiai sutiko neigiamai. Dėl Vilniaus krašto jie laikėsi prolenkiškos pozicijos. Todėl Žemės reformos išdavoje prie dvaro jiems tebuvo palikta tik 40 ha žemės. Daugiau jie į dvarą jau neatvyko. Vyriausybė dar bandė derėtis su grafu dėl pilies ansamblio pirkimo. Buvo pasiūlymų įrengti pilyje Respublikos prezidento vasaros rezidenciją arba meno galeriją. Deryboms nepavykus, dvaras buvo nacionalizuotas.

1927 – 1943 m. dvarą su 5 ha žemės valdė Lietuvos Moterų globos komitetas, įkūręs pilyje neįgalių vaikų prieglaudą. Artėjant grįžtančiai Raudonajai armijai, 1943 m., dvarą užėmė vokiečių vermachto ypatingos paskirties komanda – Sonderkomande „Pflau“. Prieglauda buvo likviduota. Galop, traukdamiesi, vokiečiai 1944. 08. 01 susprogdino pilį ir oranžeriją.

Paskutinis Raudondvario savininkas Benediktas Jonas Tiškevičius mirė Paryžiuje 1948.02.18, o jo vienintelis sūnus Benediktas Vladislovas, neturėjęs vaikų, tragiškai žuvo Varšuvoje 1956. 02.06. Daugiau šios šakos grafų palikuonių, tikėtina, nėra likę.

1945 – 1957 m. pilies rūmų pietinėje oficineje ir arklidėje – ratinėje veikė Mašinų – arklių nuomavimo punktas (MANP), nuo 1950 m. reorganizuotas į Mašinų – traktorių stotį (MTS). Naujieji, iš „plačiosios tėvynės“ atvykę vadovai nesirūpino pilimi ir leido savivaliauti griaunant ir išvežant sienų liekanas.

1957.10.05 į likviduojamos MTS patalpas iš Kauno persikėlė 1956 įsteigtas Lietuvos Žemės ūkio mechanizacijos ir elektrifikacijos mokslinio tyrimo institutas (nuo 1992 m. – Lietuvos žemės ūkio mechanizacijos, o nuo 1996 m. Lietuvos Žemės ūkio inžinerijos institutas).

Instituto įsikūrimas Raudondvaryje, ir, svarbiausia, patriotinė jo vadovybės pažiūra išgelbėjo ateities kartoms dvarą. Instituto vadovai iš karto išnaudojo palankią situaciją, prašydami tuometinę respublikos vadovybę atstatyti pilį (kaip tuomet buvo deklaruota – pritaikant mokslinio tyrimo ir įdiegimo gamybos reikmėms). Pozityvios respublikos vadovybės pažiūros į šį prašymą (dėl ko ši sulaukė griežtos Maskvos centrinės valdžios kritikos) dėka, buvo pradėti ir sėkmingai realizuoti pilies atstatymo darbai. Projekto autoriai - architektai – S. Čerškutė ir V. Jurkštas, pasistengė atkurti pirminį pilies vaizdą (iki 1831 m.), pašalinant trijų rekonstrukcijų liekanas.

1962 – 1967 restauruota pilis, 1959- 1960 –pagal architekto V. Jurkšto projektą atstatyta oranžerija. Po to, 1970 - 1973 m. rekonstruojama ir restauruojama arklidė – ratinė ir trys pagalbiniai dvaro pastatai. 1958 – 1962 buvusio dvaro sodo vietoje, nugriovus kai kuriuos nevertingus statinius, pastatyti nauji Instituto rūmai (laboratorinis korpusas).

1968 – 1991 pilies patalpose veikė prie instituto įkurta Žemės ūkio kadryų kvalifikacijos mokykla . 1975 pastatyti Ūkiskaitinių eksperimentinių dirbtuvių administraciniai – gamybiniai pastatai. Dirbtuvės buvo įkurtos 1972, o 1980 m. reorganizuotos į Konstravimo – projektavimo technologinį biurą – KPTB, 1986 m. į Eksperimentinį projektavimo ir konstravimo biurą (EPKB). 1991m. jų bazėje įkurta bendrovė „Mega“ („Raudmega“), 2000 m. perduota Valstybės turto fondui . Dabar tai statybos bendrovės „Kaminta“ nuosavybė.

Nuo 1993 m. pilis tapo kultūros centru. Čia 1993 – 2003 veikė dailininko Konstantino Žardalevičiaus (Kosto) dailės studija, įkurta kompozitoriaus Juozo Naujalio gyvenimo ir kūrybos (1994.06.04) ir gyvenvietės bei grafų Tiškevičių istorijos ekspozicija (1995.12.20). 1993.02 įvykdyta nevienareikšmiai vertinama dvaro oficinų privatizacija.

pagal: <http://www.raudondvaris.lt>
Ramūną Blažaitį

Užpildė: Aida Mitkienė

Data: 2010 m.